

Τα κάλαντα στο Σαμμακόβι της Ανατολικής Θράκης

/ [Πεμπτουσία](#)

Μιλώντας για τα κάλαντα, δύο πράγματα φαίνονται σχεδόν αυτονόητα. Πρώτον, ότι πρόκειται για τραγούδια που λέγονται την παραμονή ή ανήμερα της αντίστοιχης εορτής (Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Θεοφάνεια κ.λπ.) και, δεύτερον, ότι ψάλλονται ως επί το πλείστον από ομάδες μικρών παιδιών.

Ωστόσο, αν μελετήσουμε προσεκτικά τα έθιμα των αγερμικών τραγουδιών του Δωδεκαημέρου, θα διαπιστώσουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις η εικόνα αυτή είναι αναληθής ή, τουλάχιστον, ελλιπής. Στη Θράκη, για παράδειγμα, τα κάλαντα ψάλλονται συνήθως από ομάδες ενήλικων ανδρών. Πολλά από αυτά μάλιστα είναι τόσο δύσκολα, ώστε θα ήταν απίθανο να ψάλλονται από μικρά παιδιά. Αναιρείται, λοιπόν, έτσι η δεύτερη από τις παραπάνω αυτονόητες παραδοχές.

Χάρτης της Ανατολικής Θράκης

Με την ευκαιρία της έκδοσης των ηχογραφήσεων του Σίμωνα Καρά από σαμμακοβιανούς «λύρατζηδες» το 1958 και το 1964 στον δίσκο «[Λύρες του Σαμμακοβιού](#)», ξεκίνησε από το ΚΕΠΕΜ[1] μία συστηματική έρευνα για την μουσικοχορευτική παράδοση του Σαμμακοβίου της Ανατολικής Θράκης, ένα χωριό ανατολικά των Σαράντα Εκκλησιών και βόρεια της Βιζύης, προς τις ακτές της Μαύρης Θάλασσας.

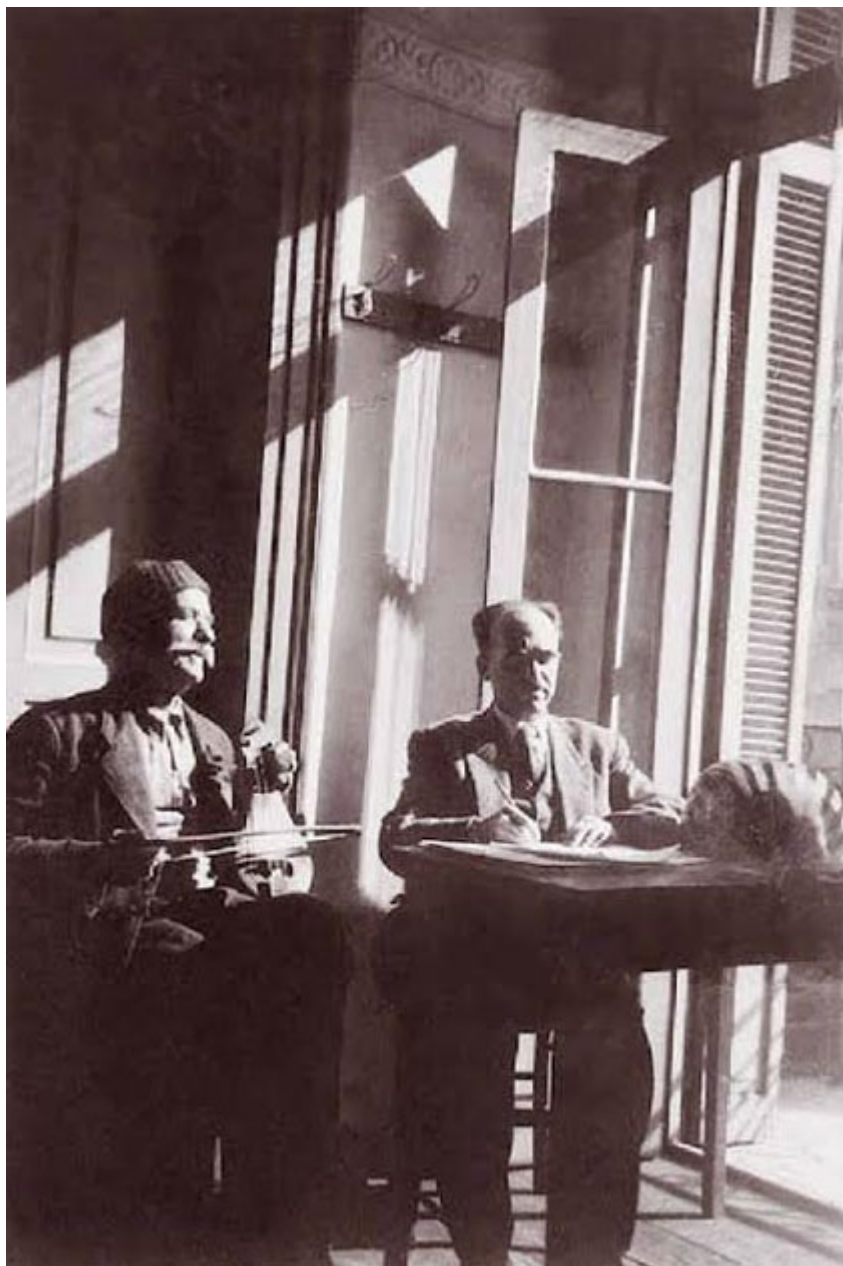
Κατά τις λαογραφικές αποστολές του ΚΕΠΕΜ στο Νέο Σιδηροχώρι Κομοτηνής, όπου εγκαταστάθηκε αμιγής πληθυσμός από το Σαμμακόβι, ψηφιοποιήθηκε μεταξύ άλλων μία τηλεοπτική εκπομπή του τοπικού καναλιού «TV Ροδόπη», που αφορούσε τα τοπικά έθιμα των Χριστουγέννων. Από την εκπομπή αυτή προέρχεται αυτό το απόσπασμα, όπου η Γερακίνα Βρουζέλη περιγράφει έθιμα του Δωδεκαημέρου και τραγουδάει δύο τοπικά κάλαντα. Το ένα είναι «το τραγούδι του Χριστού», το οποίο λεγόταν την παραμονή των Χριστουγέννων και περιέγραφε τη γέννηση του Χριστού σύμφωνα με την τοπική λαϊκή παράδοση.

Άποψη του Σαμμακοβίου της Αν. Θράκης (1921)

Το δεύτερο κάλαντο, του οποίου οι στίχοι αναφέρονται στους ανθρώπους του σπιτιού, παρουσιάζει την εξής μοναδική ιδιαιτερότητα: Λεγόταν από του αγίου Νικολάου (6 Δεκεμβρίου) μέχρι την Πρωτοχρονιά. Ήταν, επομένως, ένα τραγούδι που λεγόταν όχι την παραμονή της γιορτής, αλλά ένα ολόκληρο διάστημα 15 περίπου ημερών, με τη συνοδεία μάλιστα λύρας και νταουλιού. Αυτή είναι μία εξαιρετική περίπτωση καλάντων, που αναιρεί και την πρώτη αυτονόητη παραδοχή που αναφέραμε παραπάνω· αυτή του χρόνου διεξαγωγής του εθίμου.

Οι στίχοι του καλάντου αυτού ποίκιλαν αναλόγως την περίπτωση. Άλλους στίχους θα έλεγαν οι «καλαντιστές» στον γεωργό και άλλους στον κτηνοτρόφο. Άλλους για τη μικρή κόρη και άλλους για τον γυιο. Άλλους για την κυρά, άλλους για τον αφέντη, άλλους για τον αρραβωνιασμένο νέο ή την αρραβωνιασμένη κοπέλα και άλλους για τη μάνα που είχε ξενιτεμένο παλικάρι.

Ο Σίμων Καράς καταγράφοντας σαμματοβιανά τραγούδια από τον λύρατζη Γιώργη Γκόρε (Αθήνα, 1955)

Παραθέτουμε εδώ στίχους που μας διέσωσε σε χειρόγραφο του ο Σίμων Καράς, σε καταγραφή του 1948, όπως και στίχους που ακούγονται στο βίντεο αυτό.

Σε γεωργό

γ-Ήρταμε στον αφέντη μας, τον πρώτο ζευγελάτη
πόχει βουβάλια δράκοντα, αλέτρι σιδερένιο

κι οργώνει την ημέρα ντου εννιά σινιάκα στάρι
κι οργώνει ντα και σπέρνει ντα και διβολά[2] ντα κιόλα
και με χαρά χαρούμενος και καλοκαρδισμένος
παίρνει και πάει στο σπίτι του σαν καλονοικοκύρης.

Σε κτηνοτρόφο

γ-Ήρταμε στον αφέντη μας τον πρώτο κεχαγιά μας
πόχει τα χίλια πρόβατα, τα πεντακόσια γίδια
πόχει τα δέκα τα σκυλιά τ' ασημοκερντανάτα[3].

Σε σπίτι με μικρό γυιο

Η μάνα πόχει τον υγιό, τον ένα κανακάρη
και στο σκολειό τον έστελνε και στο σκολειό τον στέλνει

Το δρόμονε που πήγαινε βρίσκει παιδιά και παίζουν.

Κοντύλισε το χέρι ντου κι έχυσε τη μελάνη
και λέρωσε τα ρούχα ντου τα λινομεταξένια

Παίρνει και πάει στη μάνα ντου και βαριανεστενάζει

— Τι έχεις, παιδάκι μου, και κλαις και βαριανεστενάζεις;

— Κοντύλισε το χέρι μου κι εχύθη γ-η μελάνη
και λέρωσα τα ρούχα μου τα λινομεταξένια.

— Μην κλαις, παιδί μου, μη θρηνείς και μην ανεστενάζεις

η μάνα σου νά 'ναι καλά και κείνη θα ντα πλύνει.

— Πολλοί που με τα πλύνανε τα λερωμένα ρούχα,

άλλος κανείς δεν τά 'πλυνε σαν τη μανούλα πού 'χα.

Σε σπίτι με μικρή κόρη

Κυρά μου, το κορίτσι σου, κυρά μου, το παιδί σου,
να το ταΐζεις ζάχαρη να το ποτίζεις μόσχο,
και να το στέλνεις στο σχολειό, γράμματα να μαθαίνει...

Σε σπίτι με ξενιτεμένο

Η ξενιτειά κι ο θάνατο στο ζύγι ένε ζ'γιασμένη[4],
η ξενιτειά παραβαρύ γιατ' ένε[5] νειδισμένη[6].

Ξένες πλύνουν τα ρούχα ντου, ξένες τα σιδερώνουν.

Πλύνουν τα μια, πλύνουν τα δυο, στις τρεις ποτροβολούν[7] τα.

«Πάρε, ξένε μ', τα ρούχα σου και πάν' το δρόμο π' ήρθες».

%kalanta%

[1] Κέντρο Έρευνας και Προβολής της Εθνικής Μουσικής – Μουσικό, Λαογραφικό και Φιλολογικό Αρχείο Σίμωνος και Αγγελικής Καρά

[2] **διβολάω:** οργώνω δεύτερη φορά για να πεθάνουν τα ζιζάνια.

[3] **ασημοκερντανάτα:** αυτά που έχουν ασημένιο κερντάνι (γιορντάνι), δηλαδή αλυσίδα.

[4] **ζ'γιασμένη:** ζυγιασμένη

[5] **ένε:** είναι

[6] **νειδισμένη:** ντροπιασμένη (από το όνειδος)

[7] **ποτροβολούν:** πετούν